

wej Łabę polskiego była wystąpienie B. Bales, a E. Spital przedstawił porównanie kultury megalitów z wczesnymi materiałami ostatecznymi.

Wystąpienie A. Jankowskiego, porównanie czasu rozwoju prehistorii się łączy z środkową epoką brązu, stanowiło interesujące uzupełnienie obradujący dotychczas przy porównaniu tematu Prehistoria Brzoźnów — autor nie ustrzegł przed pewnym wywróceniem z jej samej formy ułożenia. Odczytanie treści zamętu i odprawy polskiego były uwagi F. Schaefer, O problematyce porównania polskich grup kultury megalitów z G. Godiga, M. Godl uderzył natomiast kluczem tej kultury prehistorycznej (z terminologii opartej przede wszystkim G. Wilg) przedstawił charakter materialu z Mielęga, a W. Wajda — trzy grupy składowe związane z kulturą prehistoryczną, O początkach kultury brzoźnowej w polskiej części NRD zwrócił W. Coblen, a z początkami jej grupy łubuskiej — D. W. Beck. Ciekawym wkładem do tematu są dyskusje na temat charakteru wytworów grubszego była wypowiedzi E. Blüsch, który przedstawia wyniki wykopalisk w Klein Jauer stwierdził, iż w badaniach polskich często miał duży wpływ wytworów popularnych, nagrodzonych w celu odzyskania wkładanych do niej przedmiotów brzoźnowych.

Ostatni dzień konferencji rozpoczął się odczytem F. Herze na temat materialu brzoźnowego zwanego Oby i Łabę, O początkach układowych z III okresu epoki brązu z terenu Polski zwrócił T. Malinowski, autor zaś tego sprawozdania przedstawił problematykę środkowej epoki brązu w polskiej Polsce, Z. Bakowski scharakteryzował wybrane zagadnienia tego okresu na Pomorzu. Kwestia polska była wypowiedzi K. Göttschowa dotyczyła konstrukcyjnych wzorów wczesnohistorycznych dla kultury wczesnej, O chronologii kultury wczesnej epoki brązu w Meklemburgu zwrócił K. Rasmussen, Ciekawym, acem wolny od pochlebnych uwag, odczyt T. Schickelowa dotyczył wyników analizy paleobotanicznej środkowej Meklemburgii, K. Bredde przedstawił problemy wczesnej i środkowej epoki brązu w regionie Pignitz, a G. Rasmussen — obrządek pogrzebowy z czasu tej epoki w północnej części NRD. M. Albrecht zwrócił z materialu ze wczesnej epoki brązu, F. Lenz zaś z początkami kulturowych pomiarów w Dolnej Łabę przedstawił polskie początki środkowej epoki brązu. Bales K. H. Wilkocha dotyczył tematu Słowiańszczyzny w II i III okresie epoki brązu, Z dotychczasowym porównaniem wystąpienie H. Thiering, dotyczące składowego czasu badań nad dotychczas polską epoką brązu na terenie Danii.

W czasie konferencji okazało się że w ramach samej sesji. Wygłoszenie tak odprawy była też upamiętnienie, że na pewno sprawa porównania prehistorii wczesnego okresu. Organizatorami sesji poprowadził odprawy, wystąpienie odprawy na konferencjach przez nich realizowane tego rodzaju spotkał.

Jan Bajtowski

III NORTH EUROPEAN SYMPOSIUM FOR ARCHAEOLOGICAL TEXTILES

York (Anglia), 6-9 maja 1987 r.

Było to już trzecie spotkanie badaczy tkanin wykopaliskowych z szeroko rozumianej Europy północnej. Poprzednie odbyły się w Neumünster (RFN) i w Bergen (Norwegia). Sympozjum w Yorku zorganizowane zostało przez Wydział Archeologii Uniwersytetu w Manchester przy współudziale York Archaeological Trust. Głównymi organizatorami konferencji byli John Peter Wild z Manchesteru i Penelope Walton z Yorku. Oboje zajmują się badaniem tkanin wykopaliskowych. J. P. Wild jest niewątpliwie jednym z najwybitniejszych europejskich specjalistów w tej dziedzinie, interesuje się przede wszystkim włókiennictwem prowincjonalno-rzymskim, prowadzone zaś od kilku lat badania P. Walton nad wełną tkanin z okresu rzymskiego i z wczesnego średniowiecza mogą mieć duże znaczenie także dla poznania dziejów włókiennictwa na ziemiach polskich.

W symposium wzięło udział 37 osób: z Anglii (12), Danii (8), Hiszpanii (1), Holandii (1), Irlandii (1), Islandii (2), Norwegii (5), Polski (1), RFN (4) i Szwecji (2). Ponadto trzy osoby: jedna z Polski (J. Moszczyński z Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi), jedna z Czechosłowacji i jedna ze Związku Radzieckiego przysłały referaty nie mogąc osobiście uczestniczyć w symposium. W tej sytuacji autor niniejszego sprawozdania był w Yorku jedynym przedstawicielem krajów socjalistycznych.

Obrady odbywały się w King's Manor, siedzibie opata z opactwa Panny Marii, dziś będącej własnością Uniwersytetu w Yorku. Rozpoczął je referat Kanadyjki M. Budny, stypendystki Uniwersytetu w Cambridge i D. Tweddle'a z Yorku, poświęcony wczesnośredniowiecznym romańskim haftom pochodzącym z Anglii. Zaprezentowano w nim niezwykle atrakcyjny materiał; autorzy poruszyli głównie zagadnienia artystyczne, w minimalnym zaś zakresie — kwestie z dziedziny techniki włókienniczej.

Następne referaty dotyczyły tekstyliów z epok starszych. L. Bender-Jørgensen z Kopenhagi omówiła najnowsze duńskie znaleziska tkanin i sznurków datowanych na późny mezolit. Jest ich wprawdzie niewiele, ale nawet tych kilka fragmentów stanowi niewątpliwą sensację. Temat kolejnego referatu, zaprezentowanego przez C. A. Giner z Valencii, znajdował się raczej na pograniczu problematyki symposium, poświęcono go bowiem wyplatany koszykom z epoki miedzi, znalezionym w Hiszpanii.

Znaczne zainteresowanie wzbudziły wystąpienia poświęcone badaniom nad surowcami włókienniczymi, które to badania zyskują ostatnio na popularności. U. Kørber-Grohne, botanik, profesor Uniwersytetu w Stuttgarcie, przedstawiła wyniki analiz surowca roślinnego neolitycznych tkanin ze Szwajcarii. W. D. Cooke z Manchesteru pokazał natomiast możliwości zastosowania mikroskopu elektronowego przy rozpoznawaniu i ocenie różnych surowców włókienniczych.

Największa grupa referatów dotyczyła badań nad tekstyliami średniowiecznymi i nowożytnymi. Na przykład E. Crowfoot z Beccles (Anglia) przedstawiła resztki tkanin z wczesnośredniowiecznych relikwiarzy anglosaskich, P. Walton z Yorku zaprezentowała zebrany wyniki badań nad produkcją włókienniczą w wikińskiej osadzie w Yorku, H. Granger-Taylor z Londynu poświęciła swoją wypowiedź jedwabiom bizantyńskim z VI-VII w., zaś E. Heckett z Cork omówiła znaleziska jedwabnych, bardzo delikatnych czepków kobiecych z wykopalisk w Dublinie (X-XI w.). Bardzo interesujący był też referat wygłoszony przez F. Pritchard z Londynu, zawierający prezentacje wzorzystych czternastowiecznych tkanin znalezionych w Londynie. Były wśród nich różnego rodzaju wełniane tkaniny w pasy i kraty, a także jedwabie — obszycia kołnierza, aplikacje itp. Autorka, omawiając poszczególne rodzaje tekstyliów, ilustrowała swoją wypowiedź jednocześnie reprodukcjami średniowiecznych miniatur. Przedstawieni na nich ludzie byli ubrani w stroje uszyte z tkanin podobnych lub nawet identycznych z tymi z wykopalisk. Był to niewątpliwie jeden z najciekawszych referatów na symposium.

Żywe zainteresowanie wzbudził też referat G. W. Taylora z Harrogate (Anglia), który omówił prowadzone przez siebie doświadczenia z barwieniem tkanin naturalnymi barwnikami używanymi w pradziejach czy w średniowieczu. Referatowi towarzyszyła wystawa, w której zaprezentowano wyniki doświadczeń G. W. Taylora.

Zagadnieniom technologicznym była poświęcona także część referatów skandynawskich. G. Grenander-Nyberg ze Sztokholmu omówiła znaleziska wczesnośredniowiecznych wrzecion i przślików (również drewnianych) pochodzących z wczesnośredniowiecznego wurtu Elisenhof w Hamburgu. K. H. Nielsen z Rungsted Kyst (Dania) wygłosiła referat o prymitywnych krosnach tkackich z Sudanu, na których wytwarza się tkaniny takie, jak przed tysiącami lat. A. Kjellberg z Oslo przedstawiła nowożytnie zabytki dziewiarstwa norweskiego, zaś E. Hansen z Højberg (Dania) omówił zasady tworzenia ściegu igłowego. E. Hansen zajmuje się wykonywaniem rekonstrukcji różnego rodzaju wyrobów włókienniczych. Uczestnicy symposium w Yorku mieli okazję obejrzeć wystawę jego prac.

Wystawę zrekonstruowanych tkanin wykopaliskowych z terenu Danii przywiezły również L. Dokkedal i A. Nørgaard, pracujące w rezerwacie archeologicznym w Lejre k. Kopenhagi.

Wczesnośredniowiecznym strojom były poświęcone natomiast referaty E. Munksgaard z Kopenhagi i A. H. Madsen z Højbjerg (Dania), a ubiorowi siedemnastowiecznemu (dwojga królewskich dzieci pochowanych w Roskilde) – E. Østergård z Lyngby.

Również z XVII w. pochodzą znaleziska tkanin z holenderskiej osady na Spitsbergenie i ze związanego z nią cmentarzyska. Były one tematem wystąpienia S. Vons-Comis z Amsterdamu.

Tekstylią z dalekiej północy i sposoby ich wytwarzania omówiła E. Gudjonsson z Reykjavíku. Jej badania mają specjalne znaczenie dla poznania najwcześniejszego włókiennictwa, gdyż na Islandii, podobnie jak i w Norwegii, przetrwały niemal do naszych czasów pionowe krosna ciężarkowe.

Późnośredniowiecznym i nowożytnym tkaninom poświęcone były również referaty K. Tidowa z Neumünster oraz A. Streiter i E. Weiland z Norymbergi. K. Tidow przedstawił kolejny etap swych prac nad olbrzymim materiałem włókienniczym z Lubeki, zaś A. Streiter i E. Weiland prace konserwatorskie i rekonstrukcję średniowiecznej mitry opata z Brunzswiku.

Stosowane przez siebie sposoby konserwacji tkanin wykopaliskowych omówiła E. Peacock z Trondheim i był to jedyny referat w całości dotyczący konserwacji tkanin wykopaliskowych, stojącej w Norwegii na wysokim poziomie.

Wreszcie autor niniejszego sprawozdania mówił o tkaninach angielskich i flandryjskich, które spróbował wyróżnić w materiale włókienniczym z Gdańska. Wprawdzie niektórzy ze słuchaczy wyrażali wątpliwości, czy w ogóle można określić pochodzenie tkaniny archeologicznej (może poza szczególnymi wyjątkami), ale większość uznała, że zaproponowana przez autora metoda identyfikacji obcych tkanin w rodzimym materiale na podstawie analizy surowca może przynieść pozytywne rezultaty.

Symposium w Yorku było nieco inne niż dwa poprzednie. Na tamtych większość uczestników przedstawiała krótkie relacje o prowadzonych badaniach, rzadko tylko próbując wyciągać ogólniejsze wnioski. Tym razem, nawet jeśli referaty były oparte na niewielkim materiale z własnych badań, autorzy ukazywali zwykle szerokie tło referowanych zagadnień.

Kilka słów poświęcę imprezom towarzyszącym. Uczestnicy symposium zostali przyjęci w Mansion House – siedzibie Lorda Mayora. Spotkali się z nimi także przedstawiciele dyrekcji i pracownicy York Archaeological Trust. Zebrani zwiedzili również znakomicie wyposażoną w różną aparaturę pracownię konserwatorską i obejrzeli badane i konserwowane w niej tkaniny z osady wikingów w Yorku. Wszyscy też z dużym zainteresowaniem zwiedzili Viking Centre – rezerwat archeologiczny i muzeum zbudowane w miejscu wykopalisk w dzielnicy Copergate. Zwiedzający mogą tam obejrzeć zrekonstruowaną wieś wikingów, a w muzeum zabytki z niej pochodzące.

Poza tym część z nas wzięła udział w spotkaniu w Muzeum Londynu, zorganizowanym przez F. Pritchard, gdzie obejrzeliśmy atrakcyjne zbiory tkanin z wykopalisk w Londynie i w Dublinie.

Uczestnicy symposium w Yorku uznali je za udane pod wszelkimi względami i postanowili kontynuować spotkania w przyszłości. Następne ma się odbyć w 1990 r. w Kopenhadze.

Jerzy Maik